

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 11, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 06.011: 061.5

*Г. А. Жучкова,
старший викладач Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка*

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЇЇ ВИЗНАЧЕННЯ

*G. A. Zhuchkova,
senior lecturer Poltava national technical University named Yuri Kondratyuk*

EFFECTIVENESS OF ACTIVITY OF ENTERPRISE: RESEARCH AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF ITS DEFINITION

В статті розглянута сутність економічної категорії «результативність», представлені результати аналізу наукових підходів щодо її визначення, встановлені відмінності між поняттями «результативність» та «ефективність» та надано власне уявлення щодо визначення економічної категорії.

The article shows the essence of economic categories of effectiveness, the results of analysis of scientific approaches to its definition, the set difference between the concepts of results and efficiency, and provided proper understanding of the definition of this economic category.

Ключові слова: *результативність, ефективність, економічність, гнучкість, конкурентоспроможність, стійкість.*

Keywords: *results, efficiency, economy, flexibility, competitiveness, stability.*

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси, інституційні зміни в економіці України вимагають якісно нових підходів до вивчення діяльності підприємств та оцінки результатів їх роботи.

Сучасний менеджмент для оцінки бізнесу оперує такими поняттями, як результативність і ефективність. Згідно науковій літературі, результативність - це ступінь реалізації запланованої діяльності і досягнення цільових результатів. Таким чином, результативність - це характеристика системи, обумовлена як її здатність виконувати функції, а ефективність - це характеристика, обернено пропорційна витратам, що поглинаються бізнес-системою.

Сучасні ринкові умови господарювання потребують від підприємств підвищення ефективності виробництва, результативності діяльності, конкурентоздатності продукції і послуг на основі впровадження науково-технічних нововведень, інноваційних форм господарювання і управління виробництвом та активізації підприємництва. В сучасних умовах господарювання для забезпечення економічного розвитку, підприємства змушені постійно оцінювати та підвищувати результативність своєї діяльності [1].

Актуальність науково-теоретичного дослідження, яке проведено автором, полягає у визначенні економічної категорії «результативність»; розмежуванні понять «результативності» та «ефективності»; встановленні їх взаємозв'язку та співіснування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науковій літературі теоретичні і практичні аспекти питань категорійності та оцінювання результативності діяльності підприємств досліджуються досить широко, як в зарубіжних, так і у вітчизняних вчених.

Проблема досягнення ефективності і результативності діяльності соціально-економічних систем перебувала у центрі досліджень багатьох видатних науковців, але особливо слід відзначити роботи В. Паретто, Е. Барона, Питера Ф. Друкера, Ф.А. Хайека, М. Алле, А. Лоурола, Б. Гоулда, Д. Скотт Сінка, Д. Нортон, Т. Питерса, Ю.Ф. Шрейдера, Т.С. Хачатурова, С. Ейлора, Ю. Сюзана, С.Ф. Покропівного, В. Гесця, І.І. Прокопенка, А.М. Маглина, А.А. Барсова, В. Батрасова, А.Ф. Сильченкова, В.В. Прядко, А.Б. Борисова, О.І. Олексюк та ін.

Метою статті слід вважати розробку комплексної технології діагностики результативності діяльності підприємств.

На цій основі передбачається вирішення низки теоретичних та прикладних завдань за двома етапами:

- перший етап - описання результативності як категорії, що відображає успіх роботи підприємств; обґрунтування науково-теоретичних підходів до сутності результативності функціонування підприємства;

- другий етап - дослідження відмінності між поняттями «ефективність» та «результативність», розрахунок та моделювання результативності діяльності підприємства, розгляди досягнутого рівня та шляхів підвищення результативності діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші дослідження проблеми ефективності можна віднести до часів одного з засновників класичної школи економічної теорії Вільяма Петті, Вільфреда Парето та керівника школи фізіократів Франсуа Кене.

В. Петті та Ф. Кене ототожнювали поняття «ефективність» та «результативність», які застосовувалися до певних державних заходів і сприяли економічному поживавленню країн. Ряд авторів - С. К. Василик, С. Ф. Покропівний, Б. А. Райзберг, Л. М. Лозовський дотримуються також цієї думки

Згідно з традиціями провідні світові видання у сфері менеджменту та економіки до 70-80-х років минулого століття акцентували увагу на відсутності відмінностей між категоріями «ефективність» і «результативність». Але, на нашу думку це твердження є досить дискусійним. В цьому контексті необхідно погодитися з авторами досліджень Дарміш Р.З., Вацк Н.Д., які ставлять під сумнів ідентичність понять «ефективність» і «результативність» [3].

Відокремлення ж поняття «ефективність» як економічної категорії відбулося на початку XIX ст. у працях Д. Рікардо, який розділив поняття «ефективність» і «результативність», надаючи «ефективності» специфічне значення, що виражається зіставленням результату і певного виду витрат. Тому слід погодитися з думкою Д. Рікардо відносно розмежування цих понять.

В 1939р. вчені Е. Мосенг та П. Бредап визначали результативність виходячи з понять: ефективність, економічність, гнучкість; їх визначення є досить новим, яке слугує підґрунтям для вдосконалення поняття результативності.

Категорія «ефективність» широко застосовувалася в умовах централізованої планової економіки. Сьогодні вона може розглядатися тільки як один із критеріїв, що характеризує успішність саме з погляду економічності виконуваних робіт. Саме результативність, по суті, є узагальнюючим поняттям та синтезує в собі більш глибокі якісні явища, що є підсумковими показниками роботи підприємства. В умовах планової економіки поняття «результативність» не трактувалося зовсім, оскільки аналізом зовнішнього середовища та стратегічним плануванням займалася держава [4, 9].

Таким чином, результативність може бути визнана найбільш емним поняттям, проте питання диференціації ефективності й результативності залишається одним з найбільш гострих в сучасній вітчизняній економічній теорії через схоже змістовне їх наповнення.

Проведені дослідження авторів дозволяють зробити висновок, що ефективність є одним із критеріїв результативності, а результативність виступає як агрегуючий показник.

На нашу думку одним показником (ефективністю) неможливо повністю дослідити економіку підприємства, тому доцільно використовувати комплексну оцінку діяльності господарюючого суб'єкта. Результативність як агрегуючий показник, включає в себе три складові: ефективність, економічність та адаптивність і дозволяє здійснити комплексну оцінку. Автором проведені дослідження щодо включення в модель інших показників, які розширюють можливості моделі

Раніше згадані вчені Е. Мосенг та П. Бредап в 1993 році створили домінуючу сьогодні у більшості наукових видань тривимірну модель визначення результативності економічних процесів (рис. 1) [5]. На думку Мосенга та Бредапа, результативність визначається на основі таких понять: ефективність,

економічність, гнучкість.

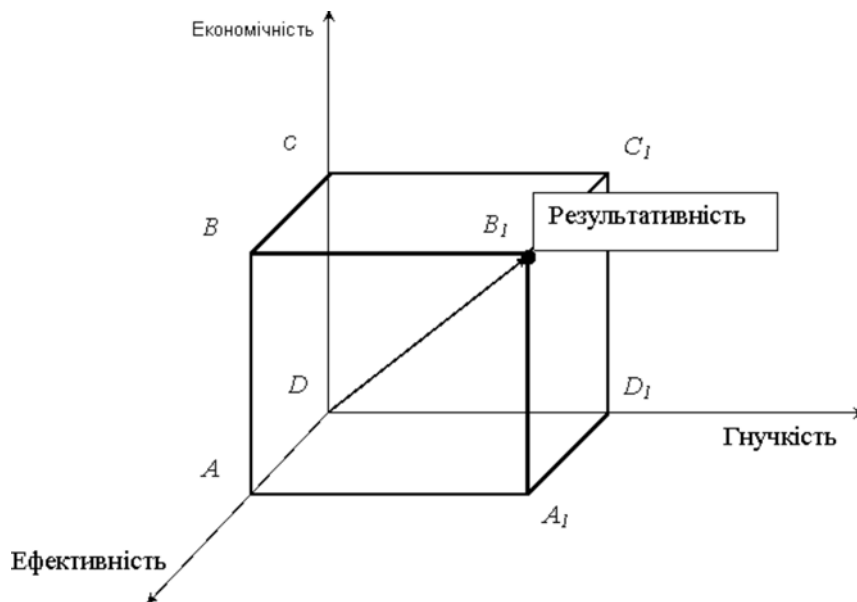

Рис. 1. Тривимірна модель визначення результативності економічних процесів

$$DB_1 = \sqrt{CD^2 + A_1D_1^2 + DD_1^2} \quad (1)$$

Вектор DB_1 характеризує результативність – розмір і направленість, тобто він надає кількісну і якісну характеристику.

Розглянемо сутність кожного показника, що включені в тривимірну модель.

Ефективність - це відношення між результатами (P) і витратами (B) або між продукцією, яка вироблена і витратами на виробництво цієї продукції. Витрати можуть бути представлені у формі витрат персоналу (людські ресурси), капіталу (фізичні та фінансові активи), енергії, матеріалів та інформації. Отже це відношення кількості виготовленої продукції за певний проміжок часу до кількості ресурсів, необхідних для створення або виробництва цієї продукції за той же період [6].

Гнучкість підприємства - організація ресурсів підприємства, що дозволяє швидко та ефективно перейти до нової продукції [7].

Економічність підприємства це економне та оптимальне використання ресурсів підприємства [8].

На нашу думку комплексна модель Е. Мосенга та П. Бредапа потребує корекції, яка передбачає:

1. Розширення складових тривимірної моделі. Привабливість моделі полягає в тому, що для визначення результативності можна користуватися не лише показниками ефективності, економічності, гнучкості, а й ввести в цю модель інші складові, наприклад, конкурентоспроможність підприємства і продукції, стійкість та рівень інноваційного розвитку господарюючого суб'єкта.

2. Можливість заміни окремих складових моделі. Особливість полягає в тому, що два показники залишаються сталими, а змінюється лише один - гнучкість. Замість третьої складової можна обирати як економічні так і фінансові показники діяльності підприємства. Тобто, значно поширюється кількість показників, які характеризують результативність. Це дозволяє не лише визначити тенденції в зміні результативності, а здійснити комплексну оцінку розвитку підприємства.

3. Моделювання результативності діяльності підприємства можна здійснити за допомогою тривимірної моделі. Але крім цього створюються умови для подальшого наукового дослідження проблеми, зокрема, вибір та обґрунтування нових моделей результативності з використанням економіко-математичних методів.

4. Можливість формування ефективної економічної політики. Проведення моделювання результативності дозволяє обрати показники, що є головними для підприємства і відповідно до цього сформулювати ефективну політику свого економічного розвитку.

Таким чином, проведення дослідження дозволяє сформулювати наше уявлення щодо результативності.

Результативність як економічна категорія є наступним етапом в розвитку теорії економічної ефективності. Одночасно результативність має прикладний характер і використовується при оцінці розвитку господарюючих суб'єктів.

Результативність діяльності - це комплексна оцінка ефективності, економічності, конкурентоспроможності та стійкості економічного та фінансового розвитку господарюючих суб'єктів.

Крім цього був сформований понятійний апарат і дане визначення ефективності діяльності підприємства та його конкурентоспроможності.

Ефективність діяльності підприємства - це відношення виготовленої продукції за певний проміжок часу до кількості ресурсів, які необхідні для створення цієї продукції.

Конкурентоспроможність підприємства - це здатність підприємства виготовляти та реалізовувати якісну продукцію та конкурувати з підприємствами, які випускають аналогічну продукцію.

Визначення результативності відбувалось за певним алгоритмом:

- відбір показників, що мають бути включені до моделі результативності діяльності підприємства замість гнучкості або іншого показника. Замість третьої складової моделі визначення результативності обиралися перш за все фінансові показники, звання системи показників;
- структурування системи показників;
- економічна інтерпретація та оцінка тенденцій в зміні показників. Показники досліджуються за три роки і оцінюються зміни цих показників. Розрахунок результативності діяльності підприємства здійснюється за вище наведеною формулою 1.
- моделювання результативності за варіантами.

Під час моделювання сталими залишалися такі складові як економічність та ефективність і змінювався третій показник. Замість гнучкості в першу чергу були обрані фінансові показники.

Після проведених розрахунків було проведено багатофакторне моделювання, де на чистий дохід підприємства впливало декілька факторів.

Моделювання здійснюємо за допомогою спеціальної програми, яка призначена для визначення емпіричної функції декількох змінних лінійного вигляду:

$$Y = A_0 + A_1 * X_1 + A_2 * X_2 + A_3 * X_3 + \dots + A_n * X_n \quad (2)$$

де X_1, X_2, \dots, X_n - фактори, що впливають на значення Y, (n - кількість факторів, до факторів включалась результативність);

A_0, A_1, \dots, A_n - коефіцієнти емпіричної функції, що визначаються програмою.

Як було зазначено вище, результативність діяльності підприємства є достатньо складною економічною категорією, за допомогою якої дослідники намагаються комплексно оцінити вплив результатів на економічні показники діяльності підприємства.

Впровадження запропонованих методів оцінки дозволяє комплексно оцінити даний вплив. Водночас їх застосування не передбачає використання великої кількості узагальнюючих показників, оскільки використовується модель є тривимірною. Тому автором було побудовано декілька моделей за найбільш впливовими факторами.

На основі здійснених розрахунків та побудованих багатофакторних моделей з врахуванням результативності можна зробити висновок, що підприємству для підвищення результативності діяльності необхідно особливу увагу приділити питанню зростання чистого доходу і відповідно прибутку, а також збільшенню частки власного капіталу.

Висновки. В основу нового механізму оцінки і формування результативності покладено наступні тези, що удосконалюють існуючу методологію та методику розрахунків:

1. Формування концепції, яка забезпечує розширюючу спроможність тривимірної моделі визначення результативності економічних процесів.
2. Передбачення можливості розробки прогнозів стійкого розвитку економіки підприємств в конкурентному середовищі.
3. Корекція уявлень щодо основних складових моделі Е. Мосенга і П. Бредапа, які оперують поняттями: ефективність, економічність, гнучкість, але не

створюють умови для конструювання економіки господарюючого суб'єкту в майбутньому.

4. Економічна інтерпретація та наукове обґрунтування факторів, які б гарантували отримання «майбутньої результативності».

5. Введення в модель таких показників, як стійкість економічного розвитку та конкурентоспроможність підприємства на зовнішньому і внутрішньому ринках збуту. Незважаючи на дискусійність пропозиції, автор стверджує, що тривимірна модель: ефективність, стійкість і конкурентоспроможність є доцільною.

6. Значно поширилася кількість показників, що характеризують результати діяльності підприємства. Це дозволяє не тільки визначити тенденції в зміні результативності, але і моделювати оцінку реального економічного і фінансового стану підприємства.

7. Створюються умови для подальшого наукового дослідження проблеми, зокрема, вибір та обґрунтування нових моделей результативності звикористанням економіко-математичних методів.

Крім цього, було проведено моделювання економічних та фінансових показників, змінюючи тільки одну складову тривимірної моделі. Результативність, яка отримана під час моделювання може слугувати підґрунтям для розробки стратегії розвитку економіки підприємства.

Література:

1. Горбонос Ф. В., Черевко Г. В., Павленчик Н. Ф., Павленчик А. О. Економіка підприємства. – К.: Знання, 2010. – 463 с.
2. Грищик К. В. Аналіз теоретичних підходів до трактування поняття «ефективність діяльності підприємства»// Економіка Крима. / № 1 (134), 2011.- С. 318-321.
3. Дармиць Р.З., Ващук Н. О. Взаємозв'язок результативності та економічної ефективності в системі менеджменту підприємства// НЛТУ У-ни. – 2010. – Вип. 20.12. – С.153-160.
4. Косянчук Т. Ф. Результативність діяльності підприємства та її діагностика/ Косянчук Т. Ф., Галкіна Ю. Г.// Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. - №3. – С. 121-124.
5. Олексюк О.І. «Технологія оцінки результативності діяльності підприємства.» – ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»// Економічні науки, випуск 22. – 169с.
6. Олексієнко А.М. Економічний тлумачний словник. – Тернопіль: «Аетон». – 2003. 659 с.
7. Абалкин Л.И. Экономическая энциклопедия. – М.: Экономика, 1999. – 595 с.
8. Економічна енциклопедія. – К.: Видав. центр «Академія», 2000. – 642 с.
9. Друкер П. Эффективное управление/ П. Друкер: пер с англ. М. Котельниковой. – М.: Изд-во «Астрель», 2006. – 284 с.

References:

1. Horbonos F. V., Cherevko H. V., Pavlenchuk N. F., Pavlenchuk A. O. (2010), *Ekonomika pidpriemstva*, Znannia, Kijiv, Ukraine.
2. Hrytsyk K. V. (2011). "Analiz teoretychnykh pidkhdov do traktuvannia poniattia «efektyvnist' diial'nosti pidpriemstva»", *Ekonomyka Kryma*, № 1 (134), pp. 318-321.
3. Darmits' R.Z., Vatsyk N. O. (2010), "Vzaiemozv'iazok rezul'tatyvnosti ta ekonomichnoi efektyvnosti v systemi menedzhmentu pidpriemstva", *NLTU U-ny*, vol. 20.12. pp.153-160.
4. Kosianchuk T. F. (2010), "Rezul'tatyvnist' diial'nosti pidpriemstva ta ii diahnostryka"/ Kosianchuk T. F., Halkina Yu. H., Visnyk KhNU - Khmel'nyts'koho natsional'nyj universytet. vol.3. pp.121-124.
5. Oleksiuk O.I. "Tekhnolohiia otsinky rezul'tatyvnosti diial'nosti pidpriemstva.", *DVNZ «Kyivs'kyj natsional'nyj ekonomichnyj universytet im. V. Het'mana»*, *Ekonomichni nauky*, no 22, pp. 169.
6. Oleksiienko A.M. (2003), *Ekonomichnyj tлумachnyj slovnyk*, Aeton, Ternopil, Ukraine.
7. Abalkyn L.Y. *Ekonomicheskaia entsyklopedyia* (1999), Ekonomyka, Moskva., Rossyia.
8. *Ekonomichna entsyklopediia*, (2000), Vydav. tsentr «Akademiia», Kjiv, Ukraine.
9. Druker P. *Yefektyvnoe upravlenye* (2006),/ P. Druker: per s anhl. M. Kotel'nykovoi, Yzd-vo «Astrel'», Moskva, Rossyia.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"